

Előadók – Az előadások összefoglalói

Lecturers – Abstracts of the papers

GYÖRGY HAZAI

Academic studies

Born	Budapest, 30 April 1932
1950–1954	Bachelor of Arts, University of Budapest
1958	Doctor of Philosophy, University of Budapest
1966	Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest

Research and Teaching Experience

1956–1957	Visiting Lecturer, University of Sofia
1958–1962	Research Fellow, Hungarian Academy of Sciences
1963–1982	Visiting Associate to Full Professor, Humboldt University (Berlin)
1963–1974	Head of the Turfan Research Group, German Academy of Sciences
1984–1990	Research Professor and Publishing Director of the Hungarian Academy of Sciences
1992–1999	Professor and Head of the Department of Turkish Studies, University of Cyprus
2000–	Research Professor, Hungarian Academy of Sciences
2000–2003	Founding Rector of the Andrásy University (Budapest)

Publications

- Author of books, studies, and reviews in various, mainly Turkological subjects
- Editor, co-editor, member in the advisory board or of the following journals and series:
 - Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungariae (Budapest)
 - Archivum Ottomanicum (Wiesbaden)
 - Bibliotheca Orientalis Hungarica (Budapest)
 - Cahiers d'Etudes sur la Méditerranée Orientale et le Monde Turco-Iranien (Paris)
 - Journal of Turkish Studies, Türklük Bilgisi Araştırmaları (Cambridge, USA)
 - Orientalistische Literaturzeitung (Berlin)
 - Studien zur Sprache, Geschichte und Kultur der Turkvölker (Freiburg i. Br.)
 - Turkologischer Anzeiger/Turkology Annual (Vienna)
 - Türk Dilleri Araştırmaları (Ankara)
 - Zeitschrift für Balkanologie (Berlin–Wiesbaden)

Functions in international bodies

1969	President of the Permanent International Altaistic Conference
1973–2000	Vice-President of the International Committee of Ottoman and Pre-Ottoman Studies
1973–1991	Secretary of the International Union of Oriental and Asian Studies

1991–	Secretary General of the International Union of Oriental and Asian Studies
1992–1996	President of the Subject Group of Oriental Studies, Academia European
1997	President of the 35th International Congress of Asian and North-African Studies
1998–2000	Member of the International Organizing Committee of the 36 th ICANAS
2000–2004	Member of the International Organizing Committee of the 37 th ICANAS
2006–	President of the Vámbéry Civic Association (Dunajska Stredá, Slovakia)

Honours and awards

1957	Corresponding member of the Turkish Linguistic Society (Türk Dil Kurumu, Ankara)
1978	Corresponding member of the Société Finno-Ougrienne (Helsinki)
1979	Corresponding member of the Turkish Historical Society (Türk Tarih Kurumu, Ankara)
1982	Honorary member of the Turkish Linguistic Society (Türk Dil Kurumu, Ankara)
1982	Corresponding member of the Hungarian Academy of Sciences
1988	Honorary professor of the University of Budapest
1990	Member of the Academia Europaea (London)
1991	Doctor honoris causa of the University of Ankara
1995	Ordinary member of the Hungarian Academy of Sciences
1997	Honorary President of the Kőrösi Csoma Sándor Association
1999	Professor emeritus of the University of Cyprus
2001	Corresponding member of the Südosteuropa-Gesellschaft (München)
2001	Honorary member of the American Oriental Society
2001	Honorary Member of the Turkish Academy of Sciences
2002	Andrássy Prize
2003	Honorary President of the House of Nations
2004	Awarded by the President of the Federal Republic of Germany (“das Große Verdienstkreuz des Verdienstordens der Bundesrepublik Deutschland”)
2005	Honorary Professor of the Eastern Research Institute of the Russian Academy of Sciences
2005	Awarded by the President of the Hungarian Republic (A Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje)
2006	Member of the Vámbéry Association/Vámbéry Scientific College
2007	Honorary Member of the Societas Uralo-Altaica (Göttingen)
2007	Vámbéry Prize
2007	Certificate of acknowledgment for services rendered to the Republic of Turkey awarded by the Ministry of Foreign Affairs of Turkey
2007	Elected President of the International Union of Oriental and Asian Studies
2010	Honorary Member of the Deutsche Morgenländische Gesellschaft
2011	Awarded by the President of the Republic of France: Commandeur de l'ordre du Mérite
2013	Doctor honoris causa of the University of Istanbul

HAZAI GYÖRGY

Tanulmányok, diplomák

Születési hely, idő: Budapest, 1932. április 30.

- 1950–1954 ELTE Budapest (Orientalisztika/Turkológia)
1958 Egyetemi doktori cím (ELTE, Budapest)
1966 Akadémiai doktori cím (Magyar Tudományos Akadémia, Budapest)

Kutatási, ill. tanítási feladatok és funkciók

- 1956–1957 Vendégadjunktus (Szófiai Állami Egyetem)
1958–1962 Tudományos munkatárs (Magyar Tudományos Akadémia)
1963–1982 Vendégdocens, majd vendégprofesszor (Humboldt Egyetem, Berlin)
1963–1974 A Német Tudományos Akadémia Turfan kutatócsoportjának vezetője
1984– Kutatóprofesszor (Magyar Tudományos Akadémia)
1984–1990 Az Akadémiai Kiadó főigazgatója
1992–1999 Professzor és a Turkológiai Intézet vezetője (Ciprusi Egyetem, Nicosia)
2000–2003 Az Andrassy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetem alapító rektora

Publikációk

- Könyvek, tanulmányok és ismertetések szerzője főleg a turkológia területén
– Kiadási tevékenység: részvétel folyóiratok, ill. sorozatok szerkesztésében:
Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungariae (Budapest)
Archivum Ottomanicum (Wiesbaden)
Bibliotheca Orientalis Hungarica (Budapest)
Cahiers d'Etudes sur la Méditerranée Orientale et le Monde Turco-Iranien (Paris)
Journal of Turkish Studies, Türklük Bilgisi Araştırmaları (Cambridge, USA)
Orientalistische Literaturzeitung (Berlin)
Studien zur Sprache, Geschichte und Kultur der Turkvölker (Freiburg i. Br.)
Turkologischer Anzeiger/Turkology Annual (Vienna)
Türk Dilleri Araştırmaları (Ankara)
Zeitschrift für Balkanologie (Berlin–Wiesbaden)

Nemzetközi szervezetekben való tevékenység

- 1969– Az Állandó Nemzetközi Altaisztikai Konferencia elnöke
1973–2000 Az International Committee of Ottoman and Pre-Ottoman Studies alelnöke
1973–1991 Az International Union of Oriental and Asian Studies titkára
1991– Az International Union of Oriental and Asian Studies főtitkára
1992–1996 Az Orientalista Tudományok munkacsoportjának elnöke (Academia Europea)
1997 Az Ázsiai és Észak-Afrikai Tudományok 35. Nemzetközi Kongresszusának elnöke
1998–2000 Tagja az International Organizing Committee of the 36th ICANAS-nak
2000–2004 Tagja az International Organizing Committee of the 37th ICANAS-nak

Elismerések és kitüntetések

- 1957 A Török Nyelvészeti Társaság levelező tagja (Ankara)
1978 A Finnugor Társaság levelező tagja (Helsinki)
1979 A Török Történeti Társaság levelező tagja (Ankara)
1982 A Török Nyelvészeti Társaság tiszteletbeli tagja (Ankara)
1982 A Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja
1988 Az ELTE (Budapest) tiszteletbeli professzora
1990 Az Academia Europaea (London) tagja
1991 Az Ankarai Egyetem díszdoktora
1995 A Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
1997 A Kőrösi Csoma Társaság tiszteletbeli elnöke
1999 A Ciprusi Egyetem professor emeritusa
2001 Súdosteuropan Gesellschaft (München): levelező tag
2001 American Oriental Society: tiszteletbeli tag
2001 Török Tudományos Akadémia (Ankara): tiszteletbeli tag
2002 Andrassy-díj
2003 A Nemzetek Háza tiszteletbeli elnöke
2004 A Német Szövetségi Köztársaság kitüntetése: Das große Verdienstkreuz des Verdienstordens der Bundesrepublik Deutschland
2005 Az Orosz Tudományos Akadémia Keletkutató Intézetének tiszteletbeli professzora
2005 A Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje
2006 Vámbéry Polgári Társulás/Vámbéry Tudományos Kollégium tagja
2007 Societas Uralo-Altaica tiszteletbeli tagja (Göttingen)
2007 Vámbéry-díj
2007 A Török Külügyminisztérium oklevele a Török Köztársaságért tett munkásságának elismeréséért
2007 Az International Union of Oriental and Asian Studies megválasztott elnöke
2010 Deutsche Morgenländische Gesellschaft: tiszteletbeli tag
2011 Francia Köztársaság Érdemrendje: Commandeur le l'Ordre du Mérite
2013 Az Isztambuli Egyetem díszdoktora

ISTVÁN VÁSÁRY

2013	Corresponding Member of the Hungarian Academy of Sciences (HAS)
2010	Two terms Visiting Fellowship at All Souls College, Oxford
2005–2010	Director of the Institute of Oriental Studies, Loránd Eötvös University (ELTE), Budapest
2001	Doctor of HAS
1996–	Professor of Turkic Studies (ELTE), Budapest
1999–2003	Ambassador of the Republic of Hungary to Tehran (Iran); from 2002 also accredited to Ashkhabad (Turkmenistan)
1991–1995	Ambassador of the Republic of Hungary to Ankara (Turkey)
1990–1991	Consul General of the Republic of Hungary in Istanbul (Turkey)
1988–1989	Visiting Research Fellow at the Woodrow Wilson Center in Washington, D.C.
1980–1990	Associate Professor at the Department of Turkic Studies (ELTE)
1981–1982	Two terms Visiting Professorship at the University of Venice (Università di Venezia), Italy.
1981	Cand. Scient. dissertation (HAS)
1968–1980	Research Fellow in the Altaistic Research Group of the Hungarian Academy of Sciences
1971	PhD dissertation (ELTE)
1968	MA (ELTE)
1963–1968	Faculty of Arts of ELTE, studies in Turcology, English and History
1945	Born in Budapest, Hungary

Scholarly interest

Various themes of Turkic philology and history concerning the role of Turkic elements in the history of Central and Eastern Europe, among others:

1. History of the steppe region of Eastern Europe in the 5th–13th centuries (Huns, Avars, Onogurs, Bulgars, Khazars, Pechenegs, Cumans),
2. Turco–Hungarian contacts in the same period,
3. history of the Mongol and post-Mongol states with a special emphasis on the Golden Horde and her successor states (the Kazan and the Crimean Khanates, the Nogay Horde) in the 13th–16th cc.

Positions held and research trips

2003–	Editor-in-chief of Acta Orientalia.
2011–	Elected president of the Oriental Committee of HAS
1970–	Member of the Oriental Committee of HAS
1997–1999	Elected president of the aforementioned committee
1977–1982	Member of the Editorial Board of Acta Orientalia, international journal of Oriental Studies published by HAS
1968–	Founding member of the Kőrösi Csoma Society, scholarly association of Hungarian Orientalists
1988–1990	Vice-president of the Kőrösi Csoma Society
1981	Kőrösi Csoma Award for his works in Turcology and early Hungarian history

- 1988 Corresponding Fellow, from 1999: Honorary Fellow of the Turkish Linguistic Society (Türk Dil Kurumu)
- 1973– Regularly attends Hungarian and international fora (conferences, symposiums, etc.) of Turcology and related fields (Bloomington/Ind., Cambridge/Mass., London, Paris, Berlin, Bonn, Göttingen, Leiden, Venice, Spoleto, Vienna, Helsinki, Ankara, Istanbul, Moscow, Novosibirsk, Kazan, Astrakhan, Ashkhabad, and others)
- 1970–1990 altogether seven research trips in Moscow and Leningrad

He is author of

The Golden Horde (1986); *Chancellery of the Golden Horde* (1987) and *History of Pre-Mongol Inner Asia* (1993) (all in Hungarian); *Oriental Military: Cumans and Tatars in the Balkans, 1185–1365* (Cambridge, 2005); *Turks, Tatars and Russians in the 13th–16th Centuries* (Variorum Collected Studies Series). (Ashgate, 2007) and numerous articles in Hungarian and international periodicals.

Abstract

Arminius Vámbéry, a pioneer of Turkic studies

Arminius Vámbéry (1832–1913), outstanding figure of Hungarian scholarship and history of science can be considered one of the founders and pioneers of a new branch of learning, that of Turkology. On account of his famous Central Asian travel in 1862–1864 Vámbéry can be regarded as an expert of the Islamic world, whose main field of expertise was Turkey, Iran and Central Asia. As scholar he was a founder of Turkology, and as traveller he was an explorer of Central Asia. In his understanding Turkology must expand its interest to all Turkic peoples and cultures, not only to the Ottoman-Turks but to the Asiatic Turkic peoples as well. In addition, a special task of Hungarian Turkological research is to pay attention to the different layers of Turco–Hungarian contacts (pre-ninth-century contacts prior to the conquest of the Carpathian Basin, Pecheneg–Cuman and Hungarian relationship in the 10th–13th century and the age of Ottoman domination in the 16th–17th century). One of the most important works of his Turkological research is *The Turkic Race* (1885), the first European monograph in which he made an attempt to get rid of the Ottoman-centred European view of Turkology and to include all Eurasian Turkic languages and peoples into the orbit of research. Another, equally significant field of his activity was laying foundation of East-Turkic (Chagatay) philology. His *Čagataische Sprachstudien* (1867) was among the earliest East-Turkic chrestomathies published in Europe. Likewise, the publication of *Kutadgu Bilig*, an 11th-century Turco-Islamic didactic poem was also a path-breaking undertaking. Besides his Turkological activity Vámbéry was also intensely engaged in problems concerning the origins of the Hungarians and early Hungarian history. Although in this field he put forward some controversial theories, his thought-provoking ideas essentially contributed to a better understanding of early Hungarian history.

VÁSÁRY ISTVÁN

2013	A Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja
2010	Két trimeszter, vendégkutató, All Souls College, Oxford
2005–2010	A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán (ELTE BTK) az Orientalisztikai Intézet igazgatója
2001	Az MTA doktora
1999–2003	A Magyar Köztársaság teheráni nagykövete (Irán); 2002-től Ashabádba (Türkmenisztán) is akkreditálva
1996–	Az ELTE BTK Török Filológiai Tanszékének professzora
1991–1995	A Magyar Köztársaság ankarai nagykövete (Törökország)
1990–1991	A Magyar Köztársaság isztambuli főkonzula (Törökország)
1988–1989	A Woodrow Wilson Center (Washington, D.C.) kutató ösztöndíjasa
1980–1990	Az ELTE BTK Török Filológiai Tanszékének docense
1981–1982	Két félévre vendégtanár a velencei egyetemen (Università di Venezia)
1981	Kandidátusi tudományos fokozat
1968–1980	Az MTA Altajisztikai Kutatócsoportjában tudományos munkatárs
1971	Egyetemi doktori fokozat
1968	Egyetemi diploma angol és török szakon
1963–1968	Angol, török és történelmi tárgyú egyetemi tanulmányok az ELTE BTK-n
1959–1963	Középiskolai tanulmányok a budapesti Táncsics Mihály Gimnáziumban
1945	Budapesten született

Tudományos érdeklődés

A török filológia és történelem különböző témái, különös tekintettel a törökség Közép- és Kelet-Európában játszott történetére:

1. A kelet-európai steppe-övezet az 5–13. században (hunok, avarok, bolgárok, kazárok, magyarok, besenyők, kunok),
2. a korai török-magyar kapcsolatok, a magyar őstörténet török vonatkozásai,
3. a mongol kor története (13–16. sz.), különös tekintettel az Arany Hordára és tatár utódállamaira (a Kazáni és Krími Kánságok, a Nogáj Horda).

Tisztségek és kutatóutak

1970–	Az MTA Orientalisztikai Bizottságának tagja; 1997–1999 között és 2011-től ismét választott elnöke
1977–1982	Az MTA nemzetközi orientalisztikai folyóiratának, az Acta Orientalianak szerkesztőbizottsági tagja
2003–	Az Acta Orientalia főszerkesztője
1968–	A magyar orientalisták egyesületének, a Kőrösi Csoma Társaságnak alapító tagja; 1988–1990 között a Kőrösi Csoma Társaság alelnöke
1981	Kőrösi Csoma-díj turkológiai és magyar őstörténeti munkáiért
1988–	A Török Nyelvtudományi Társaság (Türk Dil Kurumu) levelező, majd 1999-től tiszteleti tagja
1993–	A Magyar–Török Baráti Társaság alapító tagja, 2008-tól elnöke

- 1973– Rendszeres résztvevő volt a turkológia és Belső-Ázsia-kutatás magyar és nemzetközi összejövetelein (Bloomington/Ind., Cambridge/Mass., London, Párizs, Berlin, Bonn, Göttingen, Leiden, Velence, Spoleto, Bécs, Helsinki, Ankara, Isztambul, Moszkva, Novoszibirszk, Kazán, Asztrahán, Ashabád, Uppsala, Jeruzsálem stb.)
- 1970–1990 Hét kutatóút Moszkvába és Leningrádba

A következő művek szerzője

Az Arany Horda (Bp. 1986); *Az Arany Horda kancelláriája* (Bp. 1987); *A régi Belső-Ázsia története* (Szeged, 1993; 2. kiadás: Bp. 2003); *Cumans and Tatars. Oriental Military in the Pre-Ottoman Balkans, 1185–1365.* (Cambridge, 2005); *Turks, Tatars and Russians in the 13th–16th Centuries* (Ashgate, 2007); *Magyar őshazák és magyar őstörténészek* (Bp. 2008) és több mint 150 cikk hazai és nemzetközi folyóiratokban.

Összefoglaló

Vámbéry Ármin, a turkológia úttörője

Vámbéry Ármin (1832–1913) a magyar tudomány és művelődéstörténet kiemelkedő alakja, akinek személyében joggal tisztelhetjük egy új tudománynak, a turkológiának a megalapítóját. 1862–1864-ben lebonyolított híres közép-ázsiai utazása nyomán Vámbéry elsősorban a muszlim világ szakértője lett, s azon belül is leginkább Törökország, Irán és Közép-Ázsia ismerője. Több területen *úttörő* volt: tudósként a *turkológia* egyik megalapítója, utazóként pedig *Közép-Ázsia* egyik feltárója. Az ő felfogásában a turkológia az *egész* törökség tudománya, így az oszmán-török kutatások és az ázsiai törökség ismerete egyaránt szerves része ennek. Ehhez járul még a magyar turkológia külön feladata, a magyar vonatkozások (a honfoglalás előtti kor török kapcsolatai, a besenyő-kun hatás kora és az oszmán-török hódoltság kora) feltárása. Turkológiai munkásságának egyik legértékesebb műve *A török faj* című munkája (1885), az első olyan európai mű, mely az oszmán-törökség szűkebb szemléletéből kitört, és a török népeket és nyelveket a maguk eurázsiai teljességében és sokféleségében vizsgálta. Tudós munkássága másik, talán legfontosabb része a közép-ázsiai török (csagatáj) filológia megteremtése. A *Čagataische Sprachstudien* (1867) az egyik első, Európában megjelent keleti-török szöveggyűjtemény. A *Kutadgu Bilig* című, 11. századi didaktikus költemény kiadása szintén úttörő vállalkozás volt. Turkológiai munkássága mellett Vámbéry sokat foglalkozott a magyar őstörténet és eredet kérdésével is, s ez irányú munkái, bár több vitatható elemet tartalmaztak, jelentősen hozzájárultak a korai magyar történelem megértéséhez.

MUSTAFA S. KAÇALIN

1980	MA degree, Istanbul University, Faculty of Humanities (Turkish language and literature)
1983–1990	Researcher, then professor at Marmara University, Istanbul
1990	PhD degree, Istanbul University, Faculty of Humanities (Turkish language and literature)
1994–1999	Assistant professor, then associate professor at Marmara University, Istanbul
2000–2002	Guest professor at Kyrgyzstan–Turkey Manas University
2002–	Head of Department at the Istanbul University, Faculty of Humanities
2010–	Guest professor at PekinMinzu University, Department of Uygur Language and Literature
2012–	President of the Turkish Linguistic Society

Scholarships: 1984: Germany; 1987–1989: Hungary (ELTE, Budapest; JATE, Szeged)

Research fields: Central Asian Turkic literary languages (Karakhanid, Khwarezmian and Chagatay), publication and analysis of Kipchak dictionaries and translations

Abstract

Vámbery and his study of *Čagataische Sprachstudien*

Vámbery's well-known study, the *Čagataische Sprachstudien* was the first basic monograph in Europe containing the grammar, chrestomathy and dictionary of this language. In this book that was published exactly 145 years ago Vámbery made the first attempt to define the Chagatay language and to describe its spread both chronologically and geographically. Vámbery published the original texts in Arabic script without Latin transcription, accompanied by German translations. They extend from the Uzbek proverbs to the love story of *Tahir ile Zühre* and display a great linguistic diversity. The dictionary in the book is the first Chagatay dictionary published in Europe in which the word entries in Arabic script are followed by a transcription in the Latin alphabet and the meanings are given in German and French. The author included in his dictionary only the special Chagatay words, and those related to the Ottoman language were left out. The same happened to words originating from foreign (mainly Arabic and Persian) languages. Only those Arabic and Persian words found their way into the dictionary that were used in Chagatay with a different meaning. This means that the dictionary became rather frugal in terms of content, so its usage definitely needs the supplementary help of an Ottoman dictionary containing all the Arabic and Persian words missing from Vámbery's work. While preparing the dictionary, Vámbery utilised earlier Chagatay dictionaries as well such as the *Abuşka*, the *Bedâyi'ü'l-lugat*, the *Lugat-i Türki*, and the *Hulâsa-i Abbâsî*. In light of the modern data one is often compelled to correct Vámbery's readings, suffice it mentioning here an example: the word read as *börgüt* 'eagle' must be amended to *bürküt*. The actuality of the work is demonstrated by the fact that it was reprinted in Amsterdam, in 1975 and it can also easily be found on the internet. The present paper will treat a few selected parts of the work and will give an analysis of the dictionary.

MUSTAFA S. KAÇALIN

1980	Török nyelvi és irodalmi tanulmányok után diploma az Isztambuli Egyetemen
1983–1990	Kutató, majd tanár az isztambuli Marmara Egyetemen
1990	Doktori diploma (PhD) török nyelv és irodalom szakon az Isztambuli Egyetemen
1994–1999	Tanársegéd, majd docens az isztambuli Marmara Egyetemen
2000–2002	Vendégtanár a Kirgizistan-Türkiye Manas Egyetemen
2002	Professzor és tanszékvezető az Isztambuli Egyetemen
2010	Vendégtanár a PekinMinzu Egyetem Ujgur Nyelv és Irodalom Tanszékén
2012	A Török Nyelvtudományi Társaság elnöke

Ösztöndíjak: 1984: Németország 1987–1989: Magyarország (ELTE, Budapest; JATE, Szeged)
Kutatási területei: A közép-ázsiai török irodalmi nyelvek (karahanida, hvárezmi és csagatáj),
illetve kipcak szótárak és fordítások kiadása és elemzése

Összefoglaló

Vámbéry *Āgataische Sprachstudien*-je

Vámbéry jól ismert *Āgataische Sprachstudien*-je e kérdéskörben az első alapvető monográfia Európában, mely nyelvtant, szöveggyűjteményt és szótárt tartalmaz. A 145 évvel ezelőtt megjelent könyvben Vámbéry elsőként tett kísérletet arra, hogy a csagatáj nyelvet definiálja és elterjedésének idő- és térbeli határait meghúzza. A szövegeket Vámbéry az eredeti arab betűvel közli, latin betűs átírás nélkül, német fordítás kíséretében. A szövegek az üzbég közmondásoktól egészen a *Tahir ile Zühre* szerelmes történetéig terjednek és igen sok nyelvi változatot képviselnek. A szótári rész a Nyugaton napvilágot látott első csagatáj szótár, amelyben az arab betűs címszavak mellett már azok latin betűs átírása is meg van adva, a jelentések pedig németül és franciául szerepelnek. A szerző csak a jellegzetes csagatáj szavakat vette fel szótárába, az oszmánliból is ismert szavak nem kerültek bele. Ugyanez vonatkozik az idegen eredetű (főleg arab és perzsa) szavakra is. Csak az esetben került be egy arab vagy perzsa szó a szótárba, ha a csagatáj nyelvben az eredetitől eltérő jelentéssel használták. Ez azt jelenti, hogy a szótári rész meglehetősen szűk terjedelműre sikerült, így használata közben mindenképpen szükség van egy oszmánli szótárra is, amely tájékoztatást ad a nyelv arab–perzsa elemeiről. A szótári rész elkészítésénél Vámbéry korábbi csagatáj szótárakat is felhasznált, mint például az *Abuşka*, a *Bedāyi'ü'l-lugat*, a *Lugat-i Türki* és a *Hulása-i 'Abbâsî*. Gyakran szükséges Vámbéry olvasatait az újabb adatok ismeretében kijavítani, egy konkrét példát hozva: a szótárban a 'sas' jelentésű *börgüt*-ként szereplő olvasatot *bürküt* alakra kell emendálnunk. A könyv időtálló voltát bizonyítja, hogy 1975-ben Amszterdamban reprint kiadásban újra megjelent és az interneten is könnyen megtalálható. Az előadásban a kiválasztott szövegrészek és a szótár egészének elemzésére kerül sor.

JACOB M. LANDAU

Jacob M. Landau is Professor Emeritus of Political Science at the Hebrew University of Jerusalem. His works have dealt with late Ottoman history, the Republic of Turkey, and the literatures and political ideologies of the modern Middle East and Central Asia. He has authored 26 books, edited 12 others and published many papers in the professional periodicals, encyclopaedias and Festschriften. His books have appeared in Hebrew, Turkish, Arabic, English, French, German, Greek, Russian and Chinese. He was awarded the Israel Prize for Research, the highest scholarly distinction of the State of Israel, as well as a medal by the Turkish Historical Society (of which he is an honorary member) for his publications.

Abstract

Arminius Vámbéry and Abdul Hamid II

By his own account, Arminius Vámbéry had a claim to a special favoured relation with the Sultan Abdul Hamid II. Vámbéry's published works declare that he was a confidential adviser to the Sultan, who honoured him with invitations to his table and with lengthy private audiences. Vámbéry used his influence, for example, by arranging an audience, in 1901, with the Sultan for Theodor Herzl, the founder of the World Zionist Organization. Vámbéry, a conscientious scholar, soon enough noted the Sultan's autocratic tendencies which he reported in his writings but still attempted to mitigate his criticism by praising the Sultan's interest in public education and in commerce. Abdul Hamid, however, was hurt by Vámbéry's criticism. Furthermore, the Sultan suspected Great Britain's territorial designs and praised Russian policies. Vámbéry took a diametrically opposed view on foreign affairs which he carefully elaborated in his meetings with the Sultan. Thus their relations began to cool and found a final expression in a detailed critical paper published by Vámbéry in a London monthly in 1909 after the Sultan's deposition by the Young Turks.

BARBARA KELLNER-HEINKELE

Barbara Kellner-Heinkele studied Islamic Studies, Turkology and History at the Universities of Freiburg im Breisgau and Hamburg (Dr. phil. in 1974) and Uralic and Altaic Studies at Indiana University, Bloomington, Indiana/USA (M.A. 1969). In 1981 she received her degree of habilitation (Dr. phil. habil.) from the University of Freiburg im Breisgau. From 1979–1982 she worked as a research assistant at the Orient-Institut der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft in Beirut. From 1982–1990 she was professor of Islamic Studies and Turkology at the University of Frankfurt am Main, from 1990–2007 she was professor and founding director of the Institut für Turkologie at Freie University Berlin. Her research focuses on the cultural history of the Turkic peoples (in particular the Ottoman Empire, the Crimean Khanate and the Turkmen) and on ego-documents on the basis of little known or unique Turkic-language manuscripts. With Jacob M. Landau she co-authored *Politics of Language in the Ex-Soviet Muslim States* (London 2001) and *Language Politics in Contemporary Central Asia* (London 2012). She is a co-editor of *Turkologischer Anzeiger* (1975–) and editor and co-editor of numerous collected volumes. Since her retirement in 2007 she is Secretary General of the Permanent International Altaistic Conference (PIAC).

JACOB M. LANDAU

Jacob M. Landau a jeruzsálemi Héber Egyetem professor emeritusa, szakterülete a politikatudomány. Munkáiban a késő oszmán történelemmel, a Török Köztársasággal, valamint az újkori Közel-Kelet és Közép-Ázsia irodalmaival és politikai ideológiáival foglalkozik. Mindmáig 26 könyve jelent meg, 12 műnek volt szerkesztője, és további számos tanulmányt publikált szakmai folyóiratokban, enciklopédiákban és emlékkönyvekben. Könyvei héber, török, arab, angol, francia, német, görög, orosz és kínai nyelven jelentek meg. Tudományos közleményeiért az Izraeli Kutatói Díjat (a legmagasabb tudományos kitüntetés Izrael Államban), valamint a Török Történelmi Társaság emlékérmét adományozták neki. A Török Történelmi Társaság tiszteleti tagja.

Összefoglaló

Vámbery Ármint és II. Abdulhamid

Saját beszámolója szerint Vámbery Ármint kiváltságos kapcsolatok fűzték II. Abdulhamid szultánhoz. Vámbery kiadott munkái alapján megállapítható, hogy bizalmas tanácsadója volt a szultánnak, aki azzal tisztelte meg, hogy az asztalához hívta, és hosszú magánkihallgatásokon fogadta őt. Vámbery például arra használta befolyását, hogy 1901-ben kihallgatást eszközölt ki a szultánnal Theodor Herzl, a Cionista Világszervezet alapítója számára. Lelkiismeretes tudósként Vámbery hamar észrevette a szultán autokratikus hajlamait, amelyekről szót ejtett írásaiban is, ugyanakkor kritikáját enyhíteni próbálta azzal, hogy dicsérte a szultán érdeklődését a közoktatás és kereskedelem iránt. II. Abdulhamid szultán ennek ellenére megsértődött Vámbery bírálatain. Ráadásul a szultán gyanakodott az angolokra területei aspirációik miatt, és dicsérte az orosz politikát. Vámbery viszont homlokegyenest ellenkező külpolitikai nézeteket vallott, s ezeket a szultánnal való találkozásain gondosan ki is fejtette. Kapcsolatuk ezért fokozatosan elhidegült. Ennek végső lecsapódása az a részletes, kritikus cikk, amelyet Vámbery 1909-ben egy londoni havilapban tett közzé azután, hogy a szultánt letaszították a trónról az ifjútörökök.

BARBARA KELLNER-HEINKELE

Barbara Kellner-Heinkele iszlámtudományt, turkológiát és történelmet tanult a Freiburgi Egyetemen és Hamburgban, majd tanulmányait az Egyesült Államokban, az Indiana Egyetem (Bloomington) Urál-altaji Tanszékén folytatta (MA, 1969). A doktori címet Hamburgban nyerte el 1974-ben. 1981-ben habilitált a Freiburgi Egyetemen. 1979 és 1982 között kutatóasszisztensként dolgozott a Német Keleti Társaság Keleti Tanulmányok Intézetében Bejrútbán. 1982–1990 között az iszlámtudomány és a turkológia professzora a Frankfurter Egyetemen, majd 1990 és 2007 között alapító igazgatója és egyben professzora lett a Berlieni Szabad Egyetem Turkológiai Intézetének. Kutatásai elsősorban a török népek kultúrtörténetére irányulnak (különös tekintettel az Oszmán Birodalom, a Krími Kánság és a türkmének történetére). Mindezen túl kevésbé ismert vagy egyedi török nyelvű kéziratok alapján ego-dokumentumok tanulmányozásával foglalkozik. Jacob M. Landau professzorral társszerzőként publikálta a *Nyelvpolitika a muszlim szovjet utóállamokban* (London, 2001), valamint a *Nyelvpolitika a mai Közép-Ázsiában* (London, 2012) című műveket. 1975-től társszerkesztője a turkológia nemzetközi kurrens bibliográfiájának (*Turkologischer Anzeiger/Turkology Annual*), valamint számos kollektív kötet szerkesztője, ill. társszerkesztője. 2007-es nyugdíjba vonulása óta az Állandó Nemzetközi Altajisztikai Konferencia (PIAC) főtítkára.

Abstract

Visions of Bukhara – A Comparative Look at the Travels of Arminius Vámbéry and George Nathaniel Curzon

After his *Travels in Central Asia* (1864), which gained him international fame, Arminius Vámbéry published over the next 40 years not only a number of additional books dealing with “the Orient” but also a multitude of eloquent, routinely written newspaper articles and essays on contemporary Central Asia. Although he never returned to the region, he was able to retain a certain prestige as a specialist of political, economic, social and cultural questions regarding an area that from a backwater of history had become the stage of the “Great Game”. Conquered by the Russians between 1863 and 1895, the so far unknown Central Asian territories quickly became a laboratory of Russian colonial efforts, showing successes as well as failures. Vámbéry was 31 years old when he made his trip from Tehran to Khiva, Bukhara, Samarkand and back (March 1863 – January 1864) under the most primitive conditions, practically without money or support, in regions where non-Muslims would usually meet with death when found out. Only 25 years later (1888), at the age of 29, George Nathaniel Curzon (1859–1925), Member of the English Parliament (thus representative of the country Vámbéry deeply admired for most of his adult life), made a comfortable trip from St. Petersburg via the Turkmen territory to Bukhara, Samarkand and Tashkent, using for part of his trip the Transcaspian Railway from Uzun Ada to Samarkand that had recently been built by the Russians in their new colonies of Transcaspia and Turkistan and through the Emirate of Bukhara. Curzon lacked neither money nor official support and had no reason to fear for his life during his journey. “Russian Central Asia in 1889 and the Anglo-Russian Question” (1889) is the result of his travel, a hefty book based on the entire literature on Central Asia available to date in the major European languages and on the most recent Russian statistics. The book made him the foremost specialist of Central Asia in Great Britain and, with his later books on his travels in Persia, Afghanistan, East and South Asia, the leading authority on Asian affairs. The two men, so different in character, family background, education and worldview, were similar in their fascination for “the Orient”, as Vámbéry called it, “the East”, as Curzon saw it. Vámbéry hated the Russians from his youth, Curzon knew to acknowledge their achievements in Central Asia, but considered the Russian Empire’s expansion a serious threat to British colonial rule in India. This presentation discusses in a first step Vámbéry’s and Curzon’s level of information on Central Asia as displayed in their travel books and secondly compares their perception of the land and its peoples once they had made their own experiences. Third, the paper attempts to show how the two men’s personal background and their mode of travelling determined their writing style. Finally, an overview will be given of the development of European knowledge of Central Asia after Russia had forced open this region which, to most Europeans, seemed mysterious, dangerous and governed by barbarian tyrants.

Összefoglaló

Buharai képek – Vámbéry Ármin és George Nathaniel Curzon útleírásainak összehasonlítása

Utazások Közép-Ázsiában (1864) című műve nemzetközi hírnevet hozott Vámbéry Árminnak. Az ezt követő negyven évben a szerző nemcsak számos további, a „Kelet”-tel foglalkozó könyvet írt, hanem egy sereg választékosan megfogalmazott és jártasságát bizonyító újságcikket és tanulmányt a modern Közép-Ázsiáról. Bár sohasem tért vissza, mégis képes volt megőrizni azt a tiszteletet, amely személyét egy olyan régió politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális szakértőjeként övezte, amely a történelem elmaradott területéből a „nagy játszma” színterévé vált. Az oroszok által 1863 és 1895 között megszállt, eladdig ismeretlen közép-ázsiai területek hamar a részben sikeres, ám sok esetben sikertelen orosz gyarmati törekvések célpontjává váltak. Vámbéry 31 évesen 1863 márciusa és 1864 januárja között tette meg a Teherán–Híva–Buhara–Szamarkand utat, majd tért haza sikeresen. Az út rendkívül nehéz körülmények között telt, bármiféle anyagi támogatás nélkül, olyan területeken át, ahol a nem muszlimok általában az életükkel fizettek, ha felfedték kilétüket. Mindössze 25 évvel később (1888) a 29 éves George Nathaniel Curzon (1859–1925), az angol parlament tagja – annak az országnak a képviselője, amelyet Vámbéry felnőtt életének nagy részében mélyen csodált –, kényelmes körülmények között tette meg utazását Szentpétervárról a türkmén területen át Buharába, majd onnan Szamarkandba és Taskentbe. Uzun Ada városától Szamarkandig az út egy részét az akkor újonnan épített, a Kaspi-tengertől Közép-Ázsiába vezető vasútvonal egyik szakaszán tette meg, mely a Buharai Emirátuson keresztül vezetett az oroszok új közép-ázsiai és turkesztáni gyarmataihoz. Curzon sem anyagi, sem hivatali támogatásban nem szenvedett hiányt, és nem kellett attól tartania, hogy életét bármi veszély fenyegetné utazása során. Élményeit és tapasztalatait az *Orosz Közép-Ázsia 1889-ben és az angol–orosz kérdés* (1889) című könyvében foglalta össze, amelyhez felhasználta az akkor rendelkezésre álló, a nagyobb európai nyelveken íródott szakirodalmat, továbbá a legfrissebb orosz statisztikákat. Ez a mű és későbbi könyvei, amelyek témáját Perzsiában, Afganisztánban, Kelet- és Dél-Ázsiában tett utazásai adták, a szerzőt Angliában Közép-Ázsia legismertebb szakértőjévé és az ázsiai ügyek vezető tekintélyévé emelték. A két tudós személyisége, családi háttere, tanulmányai és világszemlélete igencsak elütött egymásétól, mégis közös volt bennük a csodálat az *Oriens* – ahogy Vámbéry mondta, vagy a *Kelet* iránt – ahogy Curzon látta. Vámbéry gyerekkorától kezdve gyűlölte az oroszokat, Curzon viszont megtanulta tisztelni közép-ázsiai teljesítményüket, jóllehet az volt a véleménye, hogy az Orosz Birodalom terjeszkedése nagy veszedelmet jelent az angolok gyarmati uralmára Indiában. Az előadás először azt taglalja, hogy útikönyveik tanúsága szerint Vámbéry és Curzon milyen szintű információkkal rendelkeztek Közép-Ázsiáról, majd összehasonlítja, hogy mint vélekedtek a területről és annak népéről, miután személyes tapasztalatokra tettek szert. Az előadás megkísérli bemutatni azt is, hogy a két ember személyes háttere, valamint utazásuk körülményei miként befolyásolták írói stílusukat. Végezetül egy összefoglaló elemzés következik arról, hogy miként fejlődött Európa ismerete Közép-Ázsiáról az orosz hódítást követően, amely eladdig a legtöbb európai szemében egy rejtelmes, veszélyes és barbár zsarnokok által kormányzott terület volt.

RUTH BARTHOLOMÄ

Work experience

- 2012– Acting Professor, Islamic Studies/Turcology, Albert-Ludwigs-Universität Freiburg i. Br.
- 2010–12 Research assistant at the Department of Turcology, Justus-Liebig-Universität Gießen, project “Majority or minority? Constructions of identity in the discourse of politics of language in Russian-Turkic speech communities” (funded by the German Research Foundation, DFG)
- 2007–2009 Research assistant at the Department of Turcology, Justus-Liebig-Universität Gießen; project “The end of an Islamic literary language? Lexical traces of cultural and language change of the Volga Tatars” (funded by the German Research Foundation, DFG)

Educational and academic background

- 2007–2011 Postgraduate student (Dr. phil), Justus-Liebig-Universität Gießen Dissertation: “The development of Tatar terminology since the end of the 19th century”
- 2007–2010 Member at the International Graduate Centre for the Study of Culture (GCSC) as postgraduate student, Justus-Liebig-Universität Gießen
- 1998–2005 Student (M. A., Magister Artium) in Islamic Studies and Slavic Studies, Albert-Ludwigs-Universität Freiburg Master thesis: “Life and work of Arminius Vámbéry (1832–1913)”
- 2001–2002 Student at the Faculty of History, State University Samarkand (Uzbekistan), with a grant from the German Academic Exchange Service (DAAD)

Abstract

The perception of Arminius Vámbéry and his journey in Central Asia – yesterday and today

When Arminius Vámbéry (1832–1913) travelled to Central Asia in the years 1863–1864, the region was not yet conquered by the Russian Empire and therefore constituted “forbidden territory” for the Europeans. But Vámbéry, disguised as a dervish, escaped detection and succeeded to return to Europe via Persia, bringing with him a young Mullâ from the city of Khiva. For Vámbéry, this journey was the beginning of a remarkable career: After a warm-hearted reception in London and the publication of his travel account, he succeeded – without ever obtaining a university degree – in being appointed professor in Budapest. But there were reactions not only in Europe, but also in Central Asia. In my paper, I would like to shed light on the perception of Vámbéry and his journey in this region and other parts of the former Russian Empire or, respectively, the former Soviet Union, from the 19th century to the present. In Central Asia, Vámbéry’s coup did not go unnoticed. In the years following the Russian conquest of the Central Asian Khanates, several Europeans travelled to Central Asia, followed Vámbéry’s traces and interviewed some of his hosts. These reactions were published in contemporary newspaper articles or travel accounts and in turn cited by Vámbéry in his autobiography *The Story of My Struggles*, first published in English in 1904. In one of these statements, made by a man from

RUTH BARTHOLOMÄ

Munkahelyek

- 2012– Professzor az Albert-Ludwig Egyetem (Freiburg i. Br.) Iszlámtudományi és Turkológia Tanszéken
- 2010–12 Tudományos munkatárs a giefseini Justus-Liebig Egyetem Turkológia Tanszékén. A projekt címe „Többség vagy kisebbség? A személyazonosság alakulása a nyelvpolitika tükrében az orosz–török nyelvű népcsoportokban” (a Német Kutatási Alap/DFG anyagi támogatásával)
- 2007–2009 Tudományos munkatárs a giefseini Justus-Liebig Egyetem Turkológia Tanszékén. A projekt címe: „Egy iszlám irodalmi nyelv vége? Lexikális bizonyítékok a volgai tatárok kulturális és nyelvi változásaira” (a Német Kutatási Alap/DFG anyagi támogatásával)

Tanulmányi és akadémiai háttér

- 2007–2011 Posztgraduális tanulmányok (Justus-Liebig Egyetem, Gießen); a disszertáció címe: „A tatár terminológia fejlődése a XIX. század végétől”
- 2007–2010 Posztgraduális munkatársként tagja a Kulturális Tanulmányok Nemzetközi Hallgatói Központjának (GCSC) (Justus-Liebig Egyetem, Gießen)
- 1998–2005 Egyetemi hallgató (MA) az Iszlámtudományi és Szlavisztikai Tanszéken (Albert-Ludwigs Egyetem, Freiburg)
Diplomamunka címe: „Vámbéry Ármin (1832–1913) élete és munkássága” (megjelent: *Von Zentralasien nach Windsor Castle. Leben und Werk des Orientalisten Arminius Vámbéry [1832–1913]*. Ergon Verlag, 2006)
- 2001–2002 Hallgató a Szamarkandi Állami Egyetem történelem fakultásán, Üzbegisztánban, melyet ösztöndíjjal nyert el a Német Akadémiai Csereprogram keretében (DAAD)

Összefoglaló

Vámbéry Ármin közép-ázsiai utazásának értékelése tegnap és ma

Vámbéry Ármin (1832–1913) 1863–1864-es közép-ázsiai útja során a terület még nem tartozott az Orosz Birodalom felségterületéhez, így az európai lakosság számára tiltott területnek számított. Ennek ellenére Vámbéry, magát dervisnek álcázva, Perzsián keresztül sikeresen visszatért Európába, magával hozva Híva városából egy fiatal mollát. Vámbérynek ez az utazása egy csodálatos karrier kezdete is volt. Szívélyes fogadtatása után Londonban utazási élményeit publikálta, és anélkül hogy egyetemi diplomát szerzett volna, a Pesti Egyetem professzorává nevezték ki. Ugyanakkor Vámbéry útleírása nemcsak Európában, de Ázsiában is visszhangot váltott ki. Előadásomban rá kívánok világítani, hogyan vélekedtek Vámbéryről és utazásáról a tárgyalt régióban, a cári Oroszországban, majd a volt Szovjetunióban a 19. századtól napjainkig. Közép-Ázsiában Vámbéry törekvései nem maradtak ismeretlenek. A közép-ázsiai kánságok orosz megszállását követő években számos európai utazott Vámbéry nyomán e térségbe, és beszélt az őt vendégül látó emberekkel. Ezen visszajelzések az akkori újságok hasábjain és más utazási beszámolókból egyaránt megjelentek. Később utalt ezekre Vámbéry is *Küzdelmeim* c. visszaemlékezésében, mely először 1904-ben angolul jelent meg.

Bukhara by the name of Rakhmed-Bi, Vámbéry is characterised as a learned man, which was the reason why Rakhmed-Bi allowed him to continue his journey, without letting Vámbéry or anybody else know about his discovery. Similar was the reaction of Emir Yaqūb Khan, governor of the city of Herat, who commented some years later when asked about Vámbéry by the English officer Sir Robert Warburton: “I knew at once that he must be a European [...]. [...] I did not press the matter, being afraid that if suspicion had been roused against him, his life might not have been safe.” In these statements, Vámbéry was not seen as a threat, but as a person eager for knowledge, deserving protection – and maybe even being worthy of respect for taking the risk of travelling in disguise. Today, the fact that there is still a memory of Vámbéry and his travel in Uzbekistan is clearly shown by the revelation of a memorial tablet at the Ark Fortress of Bukhara which took place on the occasion of an official visit by Hungary’s former President Pál Schmitt to Bukhara in November 2011. Schmitt, visiting the city in company of Uzbekistan’s Prime Minister Shavkat Mirziyoyev, stressed that the memorial tablet should be seen as one of many signs of the long-lasting tradition of friendship and mutual understanding, so one can say that Vámbéry today functions as a figurehead for these values.

MELEK ÇOLAK

1985 MA Thesis (history) at the Dokuz Eylül University (Izmir)
1992 Postgraduate studies at the Dokuz Eylül University
1997 PhD Thesis at the Dokuz Eylül University (“History of the Turkish Republic”)

Field of research: History of the Turkish Republic; Turkish–Hungarian relations of the modern period

Workplace: Muğla University

2000–2005: assistant professor; 2005–2011: associate professor; 2011: professor

Scholarships: 2005–2006: research scholarship in Hungary rewarded by the Turkish Ministry of Public Education

Memberships: member of the Military History Committee of the Headquarter’s Staff in Turkey

Abstract

Thoughts on the significance of Arminius Vámbéry’s travel in Central-Asia from the Ottoman, British and Russian angle

The famous Hungarian Turkologist Arminius Vámbéry, following a longer period of preparation in Istanbul, set out to his travel in Central-Asia disguised as a Muslim dervish. He managed to accomplish his journey with the knowledge and support of Ottoman political circles and to surmount the extreme difficulties with the help of other dervishes ubiquitous in the whole Islamic world. In a period when Great Britain and Russia were in sharp competition over Central Asia, both rivals were eager to know the experiences of Vámbéry heading for the region and wanted to benefit from the results of his journey. Vámbéry obtained a well-deserved international fame after publishing his travel account on his adventures in Central Asia. The paper aims to present and analyse Vámbéry’s journey and travel account in the context of the Central Asian politics of the day and mutual relationships of the Ottoman Empire, Great Britain and Russia.

Az egyik ilyen visszaemlékezés szerint, amely egy Rahmed-Bi nevű buharai férfitől származik, Vámbéryt tanult embernek tekintették. Ez adott a férfinak okot arra, hogy Vámbéryt útjára engedje anélkül, hogy felfedje kilétét, akár másnak, akár magának a tudós Vámbérynek. Ugyan-ez volt a visszajelzés Emir Yakub kán, Herat város kormányzójától is, aki néhány évvel később, amikor Sir Robert Warburton angol hivatalnok Vámbéryről faggatta, így nyilatkozott: „Tudtam, hogy ő csakis európai lehet... Nem erőltettem tovább a kérdezősködést, ugyanis félttem attól, ha bármi gyanú merülne fel ellene, élete akár veszélybe kerülhet.” Ezen emlékezések szerint Vámbéryt nem úgy tekintették, mint bármiféle fenyegetést vagy gyanús személyt, sokkal inkább mint egy olyan utazót, aki tudásra szomjazik, és ezáltal védelmet érdemel; sőt tiszteletet, amiért minden veszélyt vállalva, inkognitóban utazik. Napjainkban Vámbéry és üzbejsztáni utazása méltó emlékét őrzi az az emléktábla, melyet a buharai Ark erődítmény oldalán Schmitt Pál, Magyarország volt köztársasági elnöke leplezett le 2011 novemberében tett hivatalos látogatása során. Schmitt Pál az üzbejsztáni miniszterelnök, Savkat Mirzijojev társaságában kifejezte abbéli reményét, hogy az emléktábla a hosszú távú barátság és a közös megértés szimbóluma lesz. Így megállapíthatjuk, hogy Vámbéry manapság ezen értékek nagyköveteként él tovább a köztudatban.

MELEK ÇOLAK

1985	Történelem szakos MA-diploma, Dokuz Eylül Egyetem (Izmir)
1992	Posztgraduális tanulmányok, Dokuz Eylül Egyetem
1997	PhD fokozat, Dokuz Eylül Egyetem („A Török Köztársaság története”)

Kutatási területe: A Török Köztársaság története, újkori török–magyar kapcsolatok

Munkahelye: Muğlai Egyetem

Beosztása: 2000–2005: tanársegéd; 2005–2011: docens; 2011: professzor

Ösztöndíjak: 2005–2006: Magyarországi kutatói ösztöndíj, Török Közoktatási Minisztérium

Tagság: a török Vezérkari Főnökség Hadtörténeli Bizottságának tagja

Összefoglaló

Gondolatok Vámbéry Ármin közép-ázsiai utazásának fontosságáról az Oszmán Birodalom, Anglia és Oroszország szempontjából

Vámbéry Ármin, a jeles magyar turkológus egy Isztambulban töltött hosszabb felkészülési szakasz után muzulmán dervis áruhájába öltözve indult el hosszú útjára Ázsia belsejébe. Az oszmán politikai körök tudtával és segítségével megvalósuló út során Vámbéry ennek a dervis áruhának köszönhetette, hogy „muszlim”-ként túlélhette a nem mindennapi fizikai és lelki megpróbáltatásokat. Egy olyan időszakban, amikor Közép-Ázsiáért, s különösen az ottani politikai befolyásért Anglia és Oroszország egyaránt versengett, nyilvánvaló volt, hogy a Közép-Ázsiába utazó Vámbéry ott szerzett gazdag tapasztalatai iránt mindkét fél rendkívüli érdeklődést tanúsított, így az utazás eredményeit nemcsak Anglia, hanem Oroszország is hasznosítani tudta. Vámbérynek a közép-ázsiai utazás leírása meghozta a joggal kiérdemelt világhírnevet. Jelen előadás az Oszmán Birodalom, Anglia és Oroszország közép-ázsiai politikájának és egymáshoz fűződő kapcsolatainak fényében kívánja bemutatni és elemezni Vámbéry közép-ázsiai útját, valamint az erről készült útleírást.

FERENC CSIRKÉS

Ferenc Csirkés first studied Turkish, Persian and English at Eötvös Loránd University, Budapest, before spending a year as a Fulbright visiting researcher at the Denis Sinor Research Institute for Inner Asian Studies at Indiana University in Bloomington in 2005–2006. He has been a PhD student at the Department of Near Eastern Languages and Civilizations at the University of Chicago since 2006, becoming ABD in 2010. His dissertation under preparation entitled *Chaghatay oration, Ottoman eloquence, Qizilbash rhetoric: Turkish Literature in Safavid Persia*, seeks to understand the cultural and social background as well as the relative place of Turkish and Persian against the background of Early Modern Muslim Empires in general and Safavid Iran in particular. Currently, he is also a visiting instructor in the Department of Medieval Studies at Central European University in Budapest.

CSIRKÉS FERENC

Csirkés Ferenc először török, perzsa és angol nyelvet hallgatott a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem, majd 2005–2006-ban a Fulbright Program keretében, mint vendégkutató, egy évet töltött el a Denis Sinor Kutatóintézet Belső-ázsiai Tanulmányok Tanszékén, a bloomingtoni Indiana Egyetemen. 2006-tól PhD-hallgató a Chicagói Egyetem Közel-keleti Nyelvek és Civilizációk Tanszékén, majd ABD 2010-ben. Folyamatban lévő disszertációjának címe: „Csagatáj beszéd, török ékesszólás, kizilbas retorika: A török irodalom helyzete a Szafavida Perzsiában”. A tanulmány arra törekszik, hogy általános képet adjon a török és perzsa nyelvek kulturális és társadalmi hátteréről, valamint azok helyéről a kora újkori muzulmán birodalmak árnyékában, különösen vizsgálva e jelenséget a Szafavida Irán tekintetében. Emellett, mint vendégelőadó, a budapesti Közép-európai Egyetem Középkori Tanulmányok Tanszékének oktatója.

GÁBOR FODOR

Gábor Fodor graduated from the Eötvös Loránd University, Faculty of Humanities, Department of History and Chair of Turkish Philology in 2011. During his studies he spent a term in Bilgi Üniversitesi, Istanbul as an Erasmus student. He started his postgraduate studies in the PhD School of History of Eötvös Loránd University, in the programme “History of the Ottoman Empire and the Republic of Turkey” in 2011. His dissertation aims to uncover Hungarian sources relating to the fate of the Ottoman Armenians during World War I. From 2009 onward he has worked in a research group of Turkish philology (in 2009–2011 in the Research Institute for Linguistics of the Hungarian Academy of Sciences; from 2011 – as a junior researcher – in the Institute for Literary Studies, Research Centre for the Humanities of the Hungarian Academy of Sciences). He published articles on the Armenian Question both in Hungary and abroad, presented papers in international conferences, and delivered lectures for the broader public. In the academic year 2012–2013, he taught Turkish language at the Chair of Turkish Philology at Eötvös Loránd University, Budapest.

FODOR GÁBOR

Fodor Gábor az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának török filológia-történelem szakpárján diplomázott 2011-ben, melyet megelőzően az Erasmus-ösztöndíj keretében egy félévet töltött az isztambuli Bilgi Egyetemen. Ezt követően posztgraduális tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetem Történelemtudományok Doktori Iskolájának „Az Oszmán Birodalom és a Török Köztársaság története” doktori programján kezdte meg. Disszertációja az I. világháborúban elpusztult örmények sorsára vonatkozó magyar források feltárását célozza. 2009-től tagja a turkológiai kutatócsoportnak, mely 2009 és 2011 között a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetében, majd 2011 óta a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézetében működik. Az örménykérdés témakörében 2011 óta jelentet meg cikkeket hazai és nemzetközi folyóiratokban, tart tudományos és ismeretterjesztő előadásokat. Emellett az elmúlt évben az Eötvös Loránd Tudományegyetem Török Filológia Tanszékén török nyelvet oktatott.

Abstract

Vámbéry as a public figure

In Hungary Vámbéry is primarily known as a Turkologist and scholar, while in an international context he is also known for his political expertise in Central Asian and Ottoman matters and his diplomatic and clandestine activities. The latter has had a different reception depending on the place: in Britain he was lionized, while in Turkey he has often been considered a spy or double agent. He had established contacts with British Foreign Office circles already around the time of his famous travel to Central Asia in 1863–1864, but these relations only became frequent between 1889 and 1913, when he regularly reported to the Foreign Office primarily about Ottoman affairs. The most prominent subject of his reports was his regular visits at the court of Sultan Abdulhamid II and his conversations with him. Acting as an intermediary between the British and the Ottomans with the tacit consent of the Sultan, Vámbéry intended to alleviate the conflict over the British occupation of Egypt and possibly forge an anti-Russian alliance. Naïve as he might have been in great power politics and secret diplomacy, Vámbéry's reports provide a fascinating insight into the world power maneuvers of the last decades of the 19th through the first decade of the 20th century, a period that decided the fate of empires. The first part of the presentation will give a general outline of the context in which Vámbéry, a scion of a poor Jewish family, could fashion himself as an exponent of Hungarian nationalism as well as British and Ottoman interests at the same time. The second part of the presentation will focus on two files preserved at the Public Record Office in London and outline the main topics of the correspondence.

Összefoglaló

Vámbéry, a közéleti személyiség

Vámbéry Ármin életművének hazánkban talán kevésbé ismert aspektusa nemzetközi politikai újságírói, valamint diplomáciai tevékenysége. Ez utóbbi megítélése igen széles skálán mozog az elmúlt évszázadban, hiszen míg Nagy-Britanniában hősnak kijáró tisztelet övezte a 19. század második felében a magyar kutatót, addig az Oszmán Birodalomban, majd Törökországban egyre inkább kémnek, kettős ügynöknek bélyegezték. Vámbéry 1863–1864-es közép-ázsiai utazása során és után került szoros kapcsolatba az angol külügy munkatársaival, aminek egyenes következménye lett, hogy 1889–1913 között állandó levelezésben állt a Foreign Office keleti ügyekkel foglalkozó munkatársaival. A II. Abdulhamid szultán tudtával és az angolok hallgatólagos beleegyezésével végzett közvetítői munkája ma is viták tárgyát képezi, ám a forrásokból egyértelműen kiderül, hogy a Brit Birodalom, valamint a keleti kultúra iránt egyaránt rajongó Vámbéry célja a civakodó angol és török vezetők kibékítése, az Egyiptom körül támadt ellentét feloldása és egy oroszellenes szövetség létrehozása volt. Bár a nagypolitika útvesztőiben kissé esetlenül mozgó tudós végül nem érte el célját, levelei mégis rendkívül érdekes bepillantást engednek a 19. század utolsó évtizedének és a 20. század első éveinek birodalmak sorsát eldöntő diplomáciai manőverezéseibe. Az előadás első része általános áttekintést kíván adni Vámbéry Árminről, egy szegény zsidó család gyermekéről, aki egyszerre lett a magyar nacionalizmus híve, valamint a brit és az oszmán érdekek támogatója. Az előadás második része a londoni Nemzeti Levéltár gyűjteményében őrzött anyagot veszi szemügyre, melyből kiderül, Vámbéry milyen fontos ügyekben próbált közvetíteni a világbirodalmak vitáiban.

